

Předpoklady naší obchodní politiky.

V poslední době připoutává k sobě naše obchodní politika zvýšenou měrou pozornost tisku, parlamentu i veřejnosti. Množí se úvahy o ní, kritiky i podněty. Je to pochopitelné, neboť ocitli jsme se v obchodně-politické situaci, která vyžaduje napětí všech sil. Vyjednává se na několik stran již delší dobu a je povědomo, že jednání jsou obtížná.

Možná, že tento vývoj naše interesované kruhy překvapil. Mohly žíti v domněnku, že síť našich obchodních smluv byla již počátkem minulého roku vybudována a že by se tedy nyní mělo jednati jen o její méně významné doplňky. Ve skutečnosti vypadá však věc tak, že k provisorní stavbě naší obchodní politiky dlužno nyní přistavovati důležité části a je nutno i jednotlivé části přestavovati. Při tom všem nejde ještě stále o stavbu definitivní, nýbrž jen o naléhavou adaptaci provisoria nynějším poměrům.

Rozbíráme-li příčiny, proč se nám nahromadilo poslední dobou tolik neodkladných obchodně-politických jednání, proč jsme se ocitli v této obchodně-politické tísní, shledáme, že jde o trojí příčiny. Především jde o to, vyplniti mezeru v naší obchodní politice, která spočívala v tom, že náš obchodně-politický poměr k některým zemím nebyl dosud vůbec smluvně upraven. Tak tomu bylo do nedávna u Kanady a Maďarska, a zde i ona úprava, ke které došlo v létě neb ke konci minulého roku, znamená pouhé provisorní řešení. Definitivní úprava, než bude sjednána anebo než vstoupí v platnost, vyžádá si pravděpodobně ještě leckteré pohnuté peripetie. Další důvod nynějších našich četných obchodně-politických jednání spočívá v tom, že k řadě států měli jsme dosud smluvní poměr upravený pouze rámcově, že měli jsme s nimi všeobecnou obchodní smlouvu, založenou zpravidla na zásadě nejvyšších výhod, že však schází dosud její výplň tarifní. To jest případ Německa, Švýcarska a balkánských zemí, Jugoslavie, Rumunska, Řecka, do jisté míry i Turecka. Posléze pak vyskytly se i některé obchodně-politické práce, které jsme neočekávali, neboť na naléhání druhého kontrahenta jsme nuceni revidovati úplnou obchodní smlouvu, obsahující jak řádnou část všeobecnou, tak i podrobnou část tarifní. V této situaci jsme vůči Rakousku. Podobné revise,

třebaže z jiného podnětu, nás očekávají i v poměru k jiným zemím, zejména ke Španělsku a Francii.

Při tom se nemůžeme domnívati, že až tyto práce budou skončeny, bude tím naše obchodní politika dána definitivně do pořádku a že pak nastane naprostý klid. Naopak, vlastní práce začne teprve potom. Neboť vše to, co nyní se děje anebo v nejbližší době bude díti, jest a z největší části bude jenom provisorium. Definitivní období naší obchodní politiky bude moci nastati teprve tehdy, až také v ostatních zemích, s nimiž udržujeme čilé hospodářské styky, bude nynější zatímní úprava obchodní politiky, zejména úprava jejich celních tarifů, vystřídána úpravou definitivní. Poněvadž za dnešních rychle se konsolidujících hospodářských poměrů nutno počítati s tím, že v ostatních zemích dojde k definitivní úpravě obchodní politiky dříve, než se snad původně dalo očekávati, jest třeba, aby u nás již nyní konaly se potřebné přípravy k tomu, abychom se v daný okamžik těmto poměrům mohli přizpůsobiti a do nich vhodně se vklíniti. Kdybychom se v této věci opozdili, mohly by z toho naší obchodní politice a našemu hospodářství vzejíti škody, kterých dnes snad ještě ani nemůžeme odhadnouti.

Není pochyby o tom, že přípravy pro toto období definitivní úpravy usnadní nám již i nynější přechodnou situaci a obtíže z ní plynoucí. Klasifikujeme-li obtíže, které vadí všem našim započatým i nastávajícím obchodně-politickým jednáním, vidíme, že v první řadě narážíme na zbytky našeho povolovacího řízení, které jsou sice už jenom troskami někdejší mohutné hradby, ale které ještě stále překáží a vadí. Další obtíží jest nedostatečnost hlavního instrumentu naší obchodní politiky, celního tarifu. Co se nám dále ustavičně ozývá z úst cizích delegací, je míra naší celní ochrany.

O povolovacím řízení se nechci mnoho rozšiřovati. Mezinárodní situace vede nezbytně k tomu, aby bylo odstraněno. To ovšem neznamená, že stát by se musil vzdáti práva na povolování dovozu pro určité nevelké množství zboží. Toto právo si vyhradilo a provádí Německo i státy jiné. Pravidlem však, mají-li naše obchodně-politické styky s cizinou se dostati do normálních kolejí, a pohlížíme-li na věc s hlediska mezinárodního, jest zásada volnosti dovozu, byť i pro jednotlivé předměty výjimkami prolomená. Ani před tím neuzavírám oči, že jest souvislost mezi povolovacím řízením pro některé předměty

a jejich celní ochranou. Tam jest nutno zjednati nápravu ve prospěch ohroženého odvětví, aby nebylo nutno v jeho oboru činiti nadále výjimku výše zmíněnou. Jisto jest, že vláda musí překonávati při odbourání povolovacího řízení v mnohých směrech velmi vážný odpor, i musí naši zahraniční kontrahenti uznati, že odbouráním jeho naše vláda přináší jim koncesi.

Positivním předpokladem naší obchodní politiky naproti tomu jest, aby nedostatečný náš celní tarif byl nahrazen řádným, s kterým by opravdu bylo možno dělat řádnou obchodní politiku. I o tomto thematě bylo již tolik psáno, že není třeba argumenty vyčerpávajícím způsobem znovu uváděti. Sám psal jsem zde o této věci před rokem, když tehdejší ministr obchodu inž. Dvořáček postavil úkol vypracování definitivního celního tarifu jako jeden z nejnaléhavějších úkolů naší obchodní politiky. Když v létě minulého roku byla zavedena agrární cla, byla shoda v tom, že je to opatření parcielní, že hlavním a důležitým úkolem naší vlády zůstává vypracování řádného autonomního tarifu. Připomínám původní iniciativní návrh na zavedení agrárních cel, který — jak povědomo — se rozpadal ve dvě části: v první se navrhovalo zrušení suspense agrárních cel a nahrazení pohyblivých cel cly autonomními s koeficientem 6; ve druhé části se ukládalo vládě, aby započala neprodleně s pracemi k uzákonění nového definitivního autonomního celního tarifu tak, aby tento tarif vešel v platnost ještě před ujednáním obchodních smluv se státy zemědělskými. Třebaže tento iniciativní návrh stal se později zákonem v podobě podstatně odlišné, nelze pochybovat o tom, že se tím otázka definitivního celního tarifu nepovažovala za vyřízenou, nýbrž že jest ještě stále na programu.

Domnívám se, že sporu o tom, že nynější náš celní tarif, kterého používáme při obchodních smlouvách, je nedostatečný a nedůstojný instrument, nemůže dobře být. Je to podivný útvar příštipků přičiněných na pochybnou základnu. Vychází se z celního tarifu, který byl uzpůsoben výrobní technice anno 1906; každému laikovi je jasno, jaký přímo překotný vývoj prodělala tato technika za uplynulých 20 let. Poukazuji jenom namátkou na radiotelegrafický materiál, který přirozeně nemůže míti v systematice tak zastaralého tarifu vhodného umístění; o umělém hedvábí budu mluvit ještě v jiné souvislosti. Ale nedosti na tom, celní tarif, jehož základních sazeb dosud

užíváme, byl přizpůsoben hospodářské struktuře 50miliónového státu s jiným rozvrstvením zemědělství i průmyslu. Je jasno, že tyto základní, organické vady nelze odčinit nějakým polovičním řešením. K tomu přistupuje nevyrovnanost koeficientů.

Úprava agrárních cel pak, jež z ohledů zásobovacích byla dříve ad hoc řešena a která konečně v agrární celní novele nabyla pevnějších obrysů, nevčleňuje se do stavby našeho celního tarifu organicky právě tak, jako se do ní nemohou včleňovati ostatní dodatky, kterými měly býti korigovány některé křiklavé nesrovnalosti našich cel průmyslových.

Důsledek tohoto rozháraného stavu jest, že máme celní tarif, který vykazuje někdy vysoké ochranné sazby, který však na jiných místech zase neposkytuje naší výrobě ani takové ochrany, které se jí dostává i ve státech nejliberálnějších. Za těchto poměrů jest naše jednání s cizími zeměmi ztíženo dvojnásob: stěžují si tam, kde je naše celní ochrana přehnaná, brání se však i tam, když si v průběhu jednání chceme spravit nedostatečnost některých cel. S hlediska oněch zemí je to pochopitelné, neboť takováto platforma není vhodná pro jednání, a obtíže tyto by přestaly teprve tehdy, kdybychom vstoupili do jednání s uceleným, vyrovnaným a uvnitř navzájem vyváženým celním tarifem.

Jak můžeme také vyjednávat, když jdeme do jednání s primitivním nástrojem připomínajícím druhdy kamenné nože prvotních lidí, zatím co naši partneři jsou vyzbrojeni rafinovanými zbraněmi, odpovídajícími jejich bohatým obchodně-politickým zkušenostem i zjemnělé technice výrobní. Přicházím nyní k onomu umělému hedvábí, na něž jsem již narazil. My rozlišujeme výrobky z pravého a umělého hedvábí jen asi u tří položek celního tarifu, u zboží stávkového a pleteného, u zboží prýmkářského a knoflíkářského. Naproti tomu tvrdíme, že nemůžeme rozlišovat, zda jde o pravé nebo umělé hedvábí u ostatního zboží, na př. u stuh. Tvrdíme to ne proto, že by to efektivně nebylo možno rozlišovati, nýbrž proto, že by to příliš zatěžovalo celní úřady, které již nyní jsou přetíženy. Položka hedvábných stuh v našem celním tarifu zasluhuje vůbec bližšího povšimnutí; má pouze 4 subposice: a) vyšívané nebo z tylu, gázu nebo jiných tkanin, b) stuhy aksamitové a stuhy s aksamitovými vzorky, c) jiné, a to buď fasonované nebo nefasonované. Zají-

mavé jest srovnati tuto naši položku s obdobnou položkou cizích tarifů. Pak na příklad Německo v nedávné smlouvě se Švýcarskem rozdělilo stuhovou položku v 14 subposic a rozlišuje podle toho, zda jsou z pravého neb umělého hedvábí, zdali jsou úplně neb částečně z umělého hedvábí, podle toho, jak jsou široké atd. Tento případ není ojedinělý. Ve skupině textilií, ale zejména také ve skupině strojů a chemikálií našli bychom jak v německém, tak i francouzském, belgickém i italském celním tarifu tak subtilně rozvětvené položky, že se nad primitivní stavbou příslušných posic našeho autonomního i smluvního tarifu musíme přímo hanbiti. Uznávám, že leccos v tom směru je v jiných tarifech přemrštěné a že časem bude zase uvedeno na pravou míru. Uznávám také úplně vážné důvody našeho příslušného ministerstva, které se staví proti podrobnějšímu členění našeho tarifu tam, kde to znamená další zatížení našeho beztak již přetíženého celního aparátu. Ale soudím, že se v mnohých případech neobejdeme bez takového členění a že musíme proto hledat východisko ze slepé uličky, ve které se ocitáme tím, že toto členění potřebujeme obchodně-politicky, že je odůvodněno hospodářsky, že však působí zároveň obtíže celně-technické. Nestačí-li náš celní aparát, nezbuďte nic jiného, než jej upravit tak, aby těmto řečeným požadavkům, které na něj budou kladeny právě tak jako jsou kladeny na celní aparát jiných zemí, mohl dostáti. Ohledy celně-technické nemohou zajisté trvale tomu státi v cestě, abychom se vyzbrojili takovým celním tarifem, který potřebujeme.

Jest ovšem jasno, že v mezidobí, než tento nový celní tarif budeme mít, nevyhneme se nutnosti uvažovati a i se rozhodovati o výši celní ochrany pro celou řadu důležitých našich výrobních odvětví, neboť ve všech jednáních o obchodní smlouvy cizí země naléhají na podstatné snižování našich celních sazeb, které se jim někdy zdají příliš vysoké, a jenom za tuto cenu jsou ochotny poskytovat pro náš vývoz úlevy, jichž se domáháme. Jestliže některé naše výrobní obory, které mají vyhraněné zájmy vývozní, ženou naše delegace útokem proti cům cizích zemí, které jim v jejich vývozu brání, je přirozené, že takový útok může jen tehdy míti úspěch, jestliže compensando může naše vláda poskytnouti cizím zemím požadované celní slevy. A právě v tomto směru je situace při obchodních jednáních obtížná: na jedné straně chceme prosaditi potřebné

celní slevy jinde, na druhé straně však nemůžeme často poskytnouti požadované slevy na nás, a za těchto poměrů nelze udělat smlouvu anebo ji nelze udělat tak, aby aspoň v hlavních směrech vyhovovala. Rekriminace při tom nepomáhají ani tak ani onak: nelze vinit delegaci, že za takových okolností smlouvu nemůže dojednat; nelze ale také v mnohých případech zazlívati některým našim výrobním odvětvím, zejména průmyslovým, jestliže nechtějí dáti souhlasu k oběti, která se má přinést v zájmu uzavření smlouvy, neboť jejich situace je někdy taková, že skutečně poskytnutí značnější celní slevy by jejich existenci ohrozilo.

Jaké je však východisko z těchto obtíží? Především je třeba konstatovat objektivně a docela přesně, jaké jsou výrobní podmínky toho kterého našeho výrobního odvětví a jaký vliv na jejich soutěživost na domácím trhu by mělo povolení celní slevy cizím státem žádané. Pro zjištění těchto okolností nelze dost apelovat na příslušná odvětví a na svazy a korporace jejich zájmy zastupující, aby dávaly naší vládě k dispozici informace správné a nepřibarvené, neboť jedině tak se můžeme vyhnouti odůvodněným replikám protistrany, ušetříme si další šetření a tím i čas, ale co hlavního, jedině tak opatříme si spolehlivou basi pro posuzování s hlediska našeho vnitřního hospodářství a pro zjednání potřebné nápravy. Je totiž jasno, že i když úplně objektivním šetřením zjistíme, že výrobní podmínky naše v tom kterém oboru jsou tak nepříznivé, že požadované celní slevy prostě nepřipouštějí, je to argument, kterým nemůžeme u delegace cizího státu ničeho vyřídit. V takovém případě máme pak, pokud jde o „osudové“ položky, na jejichž vyřízení závisí uzavření smlouvy, na vybranou: buď požadované, naši výrobu ohrožující slevy neposkytnouti a vzdáti se tím možnosti smlouvu uzavřít a dosáhnouti tím úlev, pro náš vývoz žádoucích; nebo se odhodlati ke snížení celní ochrany, které naše výroba za daných poměrů nutně potřebuje. Abychom se k takovému rozhodnutí mohli odhodlati, aniž by tím existence naší výroby byla ohrožena, jest předem třeba zajistiti oněm našim výrobním odvětvím příznivější podmínky výrobní anebo příznivější podmínky konkurenční.

Zjednati zde nápravu není ovšem lehké, neboť chceme-li uvažovati o tom, jak nápravu takovou možno zjednati, ocitáme se tím již na půdě jiné, a sice na půdě výrobní, zejména prů-

myslové politiky a všeho toho, co s ní souvisí, jako: systém daňový, dopravní tarify atd. Předpokladem cílevědomé obchodní politiky jest uvědomělá výrobní, zvláště průmyslová politika u nás doma. Je zřejmo také, že obě — obchodní i průmyslová politika — musí si pracovati do ruky, že musí býti mezi nimi těsná souhra. A právě této souhry dosud nebylo. Obchodně-politická jednání dávají ustavičné podněty pro účelnou naši výrobní politiku, neboť poskytují příležitost ke srovnávání výrobních poměrů u nás a jinde a odhalují, kde jsou u nás závady, kde je třeba nápravy. Až dosud takovéto poznání mívalo účinek spíše negativní, neboť vedlo k tomu, že se rozbilo nebo ztížilo obchodně-politické jednání, že se žehralo na nemohoucnost naší obchodní politiky. Positivní závěr z takovýchto poznání — ačkoliv právě ten je nejdůležitější — dosud zpravidla vyvozován nebyl. Jest nejvýše na čase, aby napříště zkušeností z průběhu obchodně-politických jednání získaných bylo využito pozitivním způsobem na poli naší politiky výrobní, čímž prospěje se našemu hospodářství dvojnásobně: umožní se racionální výroba a uvolní se zatárasená cesta obchodní politiky.

Není pochyby o tom, že tento úkol z veliké části je takového rázu, že k jeho řešení povolána jest naše vláda a naše sbory zákonodárné. Jest však ještě další předpoklad úspěšné obchodní politiky, kterýžto předpoklad nemůže splniti vláda, poněvadž jde o počiny rázu soukromohospodářského. Ukáži ihned na jednom příkladě za mnohé, oč se jedná. Náš průmysl umělého hedvábí staví se proti dalšímu rozšíření celních slev, poněvadž má takové podmínky výrobní, že rozpětí mezi výrobním nákladem a dosažitelnou cenou prodejní je tak nepatrné, že další snížení cla — v současných obchodních smlouvách jedná se o snížení činící asi 4 Kč za 1 kg — by úplně odstranilo toto rozpětí, takže náš průmysl by pracoval bez jakéhokoli zisku a v budoucnu snad dokonce se ztratou. Avšak i kdyby si průmysl ten udržel nynější celní ochranu, nemá tím do budoucna nijak zaručenou rentabilitu svého podnikání, dokud nedovede se včas a vhodným způsobem vklíniti do mezinárodní dohody, která právě v poslední době byla sjednána mezi průmyslem umělého hedvábí nejvýznačnějších produkčních zemí. Tedy účelná koncernová politika našeho průmyslu odlehčí naší obchodní politice od mnohých břemen, která ji dnes zatěžují. Uvedený příklad týká se mezinárodně koncernované politiky

našeho průmyslu. Avšak i koncernová politika u nás, uvnitř země, jest v mnohých oborech nezbytným předpokladem pro větší pohyblivost a účinnost naší obchodní politiky. Zejména v oboru strojnického průmyslu je takováto koncernová politika u nás dosud málo pokročilá, a jest důležité, aby v budoucnu doplňovala výrobní politiku prováděnou orgány vládními.

Mám-li shrnouti, v čem vidím nezbytné předpoklady pro odstranění neb alespoň zmírnění nynějších obtíží, jež naše obchodní politika prodělává, dospívám k závěru: vedle negativního předpokladu, jímž jest ať již autonomní, ať smluvní likvidace zbytků našeho povolovacího řízení, až na několik málo výjimek, jsou to zejména tři pozitivní předpoklady, a to: nový celní tarif, přizpůsobený moderní výrobní technice, hospodářské struktuře naší země a nabytým obchodně-politickým zkušenostem; výrobní politika prováděná vládou a parlamentem; výrobní a odbytová politika prováděná výrobci samými a projevující se v účelné politice koncernové, ať již v rámci tuzemském anebo mezinárodním.

V. Ibl.

ZPRÁVY A NÁZORY.

Rakousko jako zprostředkovatel našeho obchodu.

(Dopis z Vídně.)

V poslední době při jednání o obchodní smlouvu s Rakouskem byl učiněn pokus, aby celní sazby pro dovoz našeho zboží do Rakouska byly podstatně zvýšeny. V minulém čísle bylo zdůrazněno, jaký zájem má na československém hospodářství vídeňské bankovníctví. Dnes chceme ukázati aspoň částečně, že také rakouský obchod má nejvážnější zájem na tomto hospodářství, a to nejen jako dovozce našeho zboží, jež prodává v Rakousku samotném. Tento zájem plyne přímo z číslic obchodní bilance o našem vývozu a dovozu. Rakouský obchod má však také zájem jako zprostředkovatel mezi našimi výrobci a zahraničními odběrateli mimo Rakousko. Konstatujeme-li tato fakta, nečiníme tak, abychom ohrozili existenci tohoto zprostředkování, poněvadž je nám vítán každý, kdo pomáhá zvětšiti odbyt našeho zboží. Činíme tak proto, že výhody z toho plynoucí mají býti Rakousku pobídkou, aby neztěžovalo hospodářství, na němž tak značným způsobem jest interesováno.

Jak jsem již uvedl ve svém dopise o ochranářských tendencích v Rakousku v 8. č. loňského ročníku „Obzoru Národohospodářského“, jest Rakousko dosud značně aktivní ve své platební bilanci s naší republikou.